

Ådans vänner

Ett Leader Åland projekt av föreningen Archipelago Pares r.f.

PROJEKTBEKRIVNING

Projektet Ådans vänner strävar efter att gynna sjöfågelstammarna i landskapet Åland. Projektet är indelat i två huvudkategorier, där den ena linjen fokuserar på stödåtgärder vid framförallt häckningen och den andra linjen fokuserar på att minska predationen av häckande sjöfågel, bon och ungar.

Figur 1 Ådan vi namngett Siv valde att flytta in under tak 240 på Lilla Båtskår.

VAD SKULLE GÖRAS OCH VAD HAR GJORTS?

Projektet Ådans vänner delades in i tre huvudkategorier, Kategori 1 – Åtgärder för att förbättra sjöfågelhäckning och Kategori 2 – Minskning och förhindrande av predation på häckande sjöfågel, bon och ungar. Kategori 3 handlar om att informera om åtgärder för att gynna sjöfågelstammarna. Kategorierna delas in i flera underkategorier. Projektet har lyckats implementera de planerade åtgärderna inom alla kategorier.

KATEGORI 1

För att förbättra sjöfåglars häckning föreslogs tre olika åtgärder som är indelade i nedanstående underkategorier. Kategori 1.1 fokuserar på ejdern och att bygga boskyd för honan, ådan, så kallade "Ådlådor" eller "Ejderhus", vi kallade våra för Ådtak. Kategori 1.2 inrikta sig på att bygga holkar för Knipa och kategori 1.3 ett pilotprojekt att bygga så kallade "Andlådor och Andflotte" för diverse simänder och placera ut i skärgårdsvikar.

KATEGORI 2

Kategori 2 fokuserade på att minska predationen av häckande sjöfågel, ungar och bon. Kategorin delades in i fyra undergrupper. 2.1 fällfångst av Mink, 2.2 Mårdhundsjakt med hund på häckningskår, 2.3 Fällfångst av Kråka och 2.4 Fällfångst av Trut. Kategorin är inriktad på att minska predationen av sjöfågel.

KATEGORI 3

Kategori 3 fokuserade på att informera om vad som kan göras för sjöfågelstammarna och inspirera till viltvårdsåtgärder. Detta skall göras både digitalt och i andra former.

VEM HAR UTFÖRT DESSA ÅTGÄRDER?

Projektet har till allra största del utförts av föreningsmedlemmar som deltagit på talkor. Vid enstaka tillfällen har vi även fått assistans av lokala eldsjälar utanför föreningen. Vi har även i och med projektet kunnat inleda samarbeten med andra instanser, till exempel Landskapets Fastighetsverk, Lumparlands kommun, Allwind, Ålands fiskevårdscentrum, Kobba Klintars Vänner, Saltviks JVF och ÅYG Fastighets servicelinjen för att nämna några. Detta har gjort att projektet flutit på smidigt och vittnar även om stödet i lokalsamhället för sjöfåglar och framförallt för ejdern.

Föreningen har anordnat talkor för att bygga "Ådtak", holkar, lådor till fällor m.m. där intresserade medlemmar deltagit. Föreningen har stått för material men verktyg och lokaler har vissa nyckelmedlemmar ställt upp med och lånat ut utan ersättning. Framförallt för att bygga Ådtak har föreningen utarbetat en modell som vi bedömer är långlivad, funktionell, billig och kan byggas relativt snabbt. Byggnadstiden för ett Ådtak enligt vår modell uppskattas ha halverats från projektets start till dess slut tack vare förfinade metoder. På en talkokväll med 6-8 deltagare har vi kunnat bygga uppåt 50 stycken tak.

Figur 2 Översiktskarta över var vi placerat ut Ådtak

De Ådtak och holkar som byggts för förenings räkning har disponerats ut till områden vi har identifierat som viktiga häckningsplatser och där vi kunnat samarbeta med markägaren och nyttjaren av området. I nuläget har vi 277 nummerade och utplacerade Ådtak som vi handhar.

Flest Ådtak har placerats ut på Båtskären i Lemlands skärgård. Detta har även varit det område vi fokuserat mest åtgärder till. Det beror till stor del på Landskapets Fastighetsverk och Allwind välkomnat våra åtgärder och vi har haft ett bra samarbete där vi även fått nyttja lotsstugan på Lilla Båtskär som varit avgörande. Dessutom är det ett av få områden i ytterskärgården med relativt gott om häckande ejder.

Utöver Ådtaken på Båtskären så har vi inventerat ådbon och dokumenterat hur många av de som plundras, övergivs och hur många som lyckas med häckningen. Som en del i det helhetskoncept vi förespråkade sedan projektets inledande har vi även utfört predator kontroll i området. En viktig lärdom är att havsörnens påverkan är avgörande i ytterskärgården, även om predation från alla andra arter minimeras och havsörnarna tillåts jaga fritt, även under en kortare period, är följderna för de häckande ådorna svåra. Överraskande för oss var att vi på åtelkamera fått bevis på att örnarna

smyger på marken och letar efter ådor och att vi påkommit dem ätandes ådägg. Detta förstärker vår övertygelse om att alla predatorer behöver kontrolleras i ådornas häckningsområden för att säkerställa en lyckad häckning.

Figur 3 Ådbon på Lilla Båtskär 2020. Röda prickar markerar plundrade bon, svarta prickar markerar ådor dödade av örn vid boet och gröna prickar markerar bon där ådan fortfarande ruvar.

Ådans Vänner, mer aktuellt än någonsin

Den minskning av sjöfågelstammarna som skett senaste årtiondena och som föreningen önskar verka för att förhålla, stoppa och slutligen se en omvänd trend med ökande sjöfågelstammar aktualiserades under projektet tack vare att vårjakten på Åland förbjöds av EU-domstolen. Likt Landskapsregeringen, de åländska viltvårdarna och ejderforskare anser vi som arbetat med projektet Ådans Vänner att beslutet är motstridigt

till grundtanken i EU's fågeldirektiv att Stärka och bibehålla fågelstammarna. Se mera om detta i bilaga1.

Styrelsen

Archipelago Pares r.f.

KATEGORI 1 – ÅTGÄRDER FÖR ATT GYNNA SJÖFÅGELHÄCKNING

1.1 Ådtak

Ådtak är mindre tak som läggs på marken och den markruvande Ådan kan krypa in under för att bygga sitt bo. De skyddar bona och ådan från predation, främst av andra fåglar. Bästa placeringen är där de saknas naturligt skydd för Ådan att gömma sig i. Hittar man ett tidigare bo lönar det sig att lägga taket över boet, då Ådan ofta återvänder år efter år till samma boplatz.

Viktiga lärdomar om Ådtaken är att inget tak bebotts som inte placerats över en ”bogrop” där ådan tidigare häckat. Det tyder på att det är väldigt chansartat att placera ut taken utan kännedom om var ådan har sin bogrop. Första året bodde ca 10-15 ådor under taken vi byggt som vi känner till, de taken var alla placerade där vi noterat en bogrop. Framöver är vår uppfattning att vi kommer kunna få fler ådor att bo under dem då vi nu vet bättre var bona är och kan placera taken på rätt ställen.

Predation har noterats på ägg under ådtak, så de är inget 100% skydd mot tex kråkor. Hittills är antalet ådor under tak för få för att dra vidare slutsatser av om de klarar sig bättre under taken eller inte, men vår första uppskattning är att ådorna klarar sig bättre gömda under taken. Det finns dock en viss risk att predatorer med tiden kanske kan lära sig att Ådtak innebär föda, om det kommer ske en sån utveckling kan bara tiden utvisa.

1.2 Knipholkar

Knipholkar har placerats i mellan- och innerskärgården där kniporna trivs och två stycken områden har upprättats med en högre koncentration av holkar. Det är beprövat, välkänt och en effektiv viltvårdsåtgärd.

Föreningen främsta mål med knipholkar är att öka förståelsen för placering, skötselbehov och skapa fler häckningsplatser i skärgården för knipor. Det har vi gjort genom att dela information om ämnet på vår sociala media.

1.3 Andflottar

Andflottar finns till för simänder och kan utrustas med foderstationer eller boskydd. Änderna känner sig säkra på flottan som ligger på tryggt avstånd från tät vegetation. De har traditionellt används i mindre sjöar och vattendrag men vi vill introducera dem i mellan- och innerskärgårdens vassvikar.

Det är ett relativt obeprövat koncept och det gör utfallet intressant. Även om änder är relativt talrika i det stora hela, är de inte så vanliga i skärgården. Om man kunde öka populationen skulle det tillföra nya möjligheter och även minska predatortrycket på andra, i nuläget mera utsatta sjöfåglar. Resultatet från flottarna är vid rapportens färdigställande fortfarande under utvärdering.

KATEGORI 2 - MINSKNING OCH FÖRHINDRANDE AV PREDATION PÅ HÄCKANDE SJÖFÅGEL

2.1 Fångst och jakt av Mink

Minken är en invasiv art som gör stor åsamka på sjöfågelbestånden. Stora resursers har riktats och riktas mot att minska och slutligen utrota denna invasiva art, se till exempel minkprojektet FAMNA. Ådans Vänner förfogar nu över ett tjugotal minkfällor placerade vid nyckelplatser för sjöfågelhäckning för att minska risken för predation.

En ny lovande typ av fälla med kapacitet att avliva flera minkar, utan uppspanning som med en traditionell typ, har nyligen introducerats till Skandinavien. Vi strävade efter att pröva den första fällan på Åland men resultatet har inte varit speciellt lovande för fälltypen och den har därför inte gått att få tag i. Eventuellt modifieras modellen och kan provas längre fram.

2.2 Mårdhunds jakt på häckningskär

Mårdhunds jakt med hund är den metod som identifierats som mest effektiv för att minska på mårdhunden. Mårdhundar som håller till i skärgården är skickliga simmare och plundrar alla sorters bon de kommer över. Det är därför av största vikt att eliminera dessa från häckningsområdena före häckningen startar. Projektet jobbade på vårvintern i samarbete med hundekipage med att eliminera mårdhund ur häckningsområden. Som exempel kan nämnas Bussö/Ångö i Vårdö där ca 20 mårdhundar fångats under säsongen 2019/2020. Detta är dock ett långsiktigt arbete som kräver motiverade duktiga hundekipage med målsättning att utrota mårdhunden helt från trakten.

2.3 Fällfångst av Kråka

Kråkan är en erkänd boplundrare och skärgårdskråkor är mycket listiga och skygga, därmed även svåra att komma åt. En metod är att använda fällor där den först fångade kråkan lockar dit flera. Detta är speciellt effektivt i mars när de etablerar revir. Metoden har prövats under projektet men kråkorna har visat sig vara synnerligen svårfångade i fälla och misstänksamma även mot olika modeller.

Vår tanke att organisera fällfångst kring häckningsplatserna när den gör som mest nytta och är effektiv i mars före sjöfågelhäckningen är fortfarande aktuell men det behövs bättre och effektivare fällor för att det skall vara effektivt.

2.4 Fällfångst av trut

Havstrut och gråtrut är välkända predatorer av sjöfågelungar. De attackerar ungarna just efter kläckningen och kan snabbt decimera eller utrota hela kullar.

I projektet skall fällor användas, framförallt under vårvintern, före kläckningen för att fånga trut. Fällorna kommer vara i bruk då jakttiden på trut tillåter det, då fällorna färdigställts har det inte varit tillåtet att använda dem.

KATEGORI 3 – INFORMERA

3.1 Informera

Mycket information har delats på social media och sidan Ådans Vänner har fått närmare 700 följare sedan starten, vilket får anses lyckat. Vi har även haft inlägg som setts av närmare 20 000 personer.

Vi hoppas att projektet nu skall kunna leva vidare och att vi i de områden vi jobbat med kan lägga in ytterligare åtgärder och skapa så kallade "Effektiverade förvaltningsområden för sjöfågel" någonting som aldrig gjorts tidigare såvitt vi känner till. Dessa områden skulle vara följande steg på vårt helhetskoncept vi vill ha plats.